

Облік, аналіз та аудит

УДК 657:005:631

Дзюба Тетяна Ігорівна

аспірант кафедри статистики та економічного аналізу
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Дзюба Татьяна Игоревна

аспирант кафедры статистики и экономического анализа
Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Dziuba Tatyana

Postgraduate Department of Statistics and Economic Analysis
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

**ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА СИНЕРГІЯ АНАЛІТИЧНОГО
ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ ПОТУЖНІСТЮ
УЧЕТНО-ИНФОРМАЦИОННАЯ СИНЕРГИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО
ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ МОЩНОСТЬЮ
ACCOUNTING INFORMATION-ANALYTICAL SYNERGY
MANAGEMENT OF ECONOMIC POWER**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню обліково-інформаційної синергії аналітичного процесу управління економічною потужністю сільськогосподарських підприємств, функціонування обліково-аналітичного процесу, яке направлено на досягнення певних цілей, ініційовано імперативом задоволення інтересів зацікавлених користувачів обліково-аналітичної інформації та направлено на досягнення конкретних цілей, ідентифікація яких представляє досить непросту наукову проблему. Процеси управління притаманні обліково-аналітичного процесу з позицій подвійності: з одного боку, він знаходиться в деякій залежності від керуючих рішень, а з іншого — сам є джерелом необхідної інформації для прийняття управлінських рішень.

Ефективність системи управління економічною потужністю залежить від її здатності швидко адаптуватися до вимог глобального економічного середовища. У таких умовах закономірним є зростання ролі обліково-аналітичного забезпечення господарської діяльності, що має слугувати якісною основою для прийняття рішень та надавати можливість вирішувати існуючі проблеми розвитку господарюючих суб'єктів аграрного ринку у режимі реального часу. Це зумовлює виникнення нових завдань бухгалтерського обліку та економічного аналізу, що полягають у орієнтованості їх результатів на сучасні потреби менеджменту з метою зростання його якості.

Віддаючи належне існуючим науковим доробкам, слід відмітити, що ряд проблем теоретичного та практичного характеру потребують подальшого дослідження. Зокрема, якісне оновлення процесів управління економічною потужністю агропромислових підприємств з метою підвищення їх ефективності в сучасних економічних умовах вимагає удосконалення облікового відображення та аналітичної обробки інформації щодо екологічної діяльності суб'єктів господарювання у відповідності до потреб менеджменту, а також зумовлює необхідність обґрунтування обліково-аналітичного забезпечення процесів управління.

Ключові слова: обліково-аналітична система, економічна потужність, система, управління.

Анотація. Стаття посвящена дослідженню учетно-информационной синергии аналитического процесса управления экономической мощи сельскохозяйственных предприятий, функционирование учетно-аналитического процесса, которое направлено на достижение определенных целей, инициировано императивом удовлетворения интересов заинтересованных пользователей учетно-аналитической информации и направлено на достижение конкретных целей, идентификация которых представляет довольно непростую научную проблему. Процессы управления присущи учетно-аналитического процесса

с позиций двойственности: с одной стороны, он находится в некоторой зависимости от управляющих решений, а с другой — сам является источником необходимой информации для принятия управленческих решений.

Эффективность системы управления экономической мощи зависит от ее способности быстро адаптироваться к требованиям глобальной экономической среды. В таких условиях закономерным является возрастание роли учетно-аналитического обеспечения хозяйственной деятельности, должна служить качественной основой для принятия решений и предоставлять возможность решать существующие проблемы развития хозяйствующих субъектов аграрного рынка в режиме реального времени. Это обуславливает возникновение новых задач бухгалтерского учета и экономического анализа, состоящие в ориентированности их результатов на современные потребности менеджмента с целью роста его качества.

Отдавая должное существующим научным доработкам, следует отметить, что ряд проблем теоретического и практического характера требуют дальнейшего исследования. В частности, качественное обновление процессов управления экономической мощи агропромышленных предприятий с целью повышения их эффективности в современных экономических условиях требует совершенствования учетной отобразимости и аналитической обработки информации по экологической деятельности субъектов хозяйствования в соответствии с потребностями менеджмента, а также обуславливает необходимость обоснования учетно-аналитического обеспечения процессов управления.

Ключевые слова: учетно-аналитическая система, экономическая мощь, система, управление.

Summary. The article investigates accounting and information synergy analytical process control economic power farms functioning accounting and analytical process, which is aimed at achieving certain goals, initiated imperative

meet the interests of interested users of accounting and analytical information and directed at specific targets, identifying which represents quite difficult scientific problem. Management processes inherent in accounting and analytical process from the standpoint of duality: on the one hand, it is based on some control solutions, on the other — he is the source of the information required for decision-making.

The effectiveness of management economic power depends on its ability to quickly adapt to the demands of the global economic environment. In such circumstances, the logical is the growing role of accounting — analytical providing of economic activity that should serve as a quality basis for decision-making and provide the opportunity to solve the existing problems of economic development of the agricultural market in real time. This leads to the emergence of new problems accounting and economic analysis covering the results of their orientation to modern requirements management to increase its quality.

While acknowledging the existing scientific work, it should be noted that a number of problems of theoretical and practical need further study. In particular, high-quality update management processes economic power of agricultural enterprises to improve their efficiency in the current economic environment requires improving your display and analytical processing of information on environmental business entities to meet the needs of management, also for the study of accounting and analytical support management processes.

Key words: accounting and analytical system, economic power, system management.

Євроінтеграційні вектори розвитку України, активізація процесів глобалізації та інтернаціоналізації господарського життя, посилення міжнародної конкурентної боротьби, що виступають головними детермінантами функціонування економічного простору України, висувають нові вимоги перед управлінцями агропромислових

підприємств, які пов'язані з адаптацією інструментів та методів менеджменту до сучасних умов ведення бізнесу.

Ефективність системи управління економічною потужністю залежить від її здатності швидко адаптуватися до вимог глобального економічного середовища. У таких умовах закономірним є зростання ролі обліково - аналітичного забезпечення господарської діяльності, що має слугувати якісною основою для прийняття рішень та надавати можливість вирішувати існуючі проблеми розвитку господарюючих суб'єктів аграрного ринку у режимі реального часу. Це зумовлює виникнення нових завдань бухгалтерського обліку та економічного аналізу, що полягають у орієнтованості їх результатів на сучасні потреби менеджменту з метою зростання його якості.

Зазначене актуалізує необхідність удосконалення теорії, організації та методики здійснення обліково-аналітичних процесів задля забезпечення вимірювання, відображення, оптимізації впливу усіх фактів господарського життя на економічну потужність, у тому числі екологічної діяльності, що сьогодні сприяє появі додаткових конкурентних переваг та підвищує інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств.

Теоретичні та практичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління сільськогосподарських підприємств знайшли відображення у працях Р.Ф. Бруханського, Ф.Ф. Бутинця, І.В. Замули, Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерія, І.К. Дрозд, В.М. Жука, Г.Г. Кірейцева, А.І. Ковальова, М.М. Коцупатрого, М.В. Кужельного, В.Б. Моссаковського, Н.О. Лоханової, У.О. Марчук, Є.В. Мниха, Л.В. Німчинова, М.Ф. Огійчука, П.Т. Саблука, В.К. Савчука, М.А. Проданчука, В.В.Сопка, В.Г. Швеця, В.О. Шевчука, О.Г. Шпикуляка, О.Г. Янкового а також зарубіжних вчених і практиків: В.М. Баутина, Р. Каплана, Д. Колдуела, Е.Г. Ногалеса та ін.

В управлінській діяльності підприємств важливу роль відіграє бухгалтерський облік. Його значення підвищується при реформуванні в відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. В ринкової економіки бухгалтер є не тільки рахівником, фіксує події господарського життя, але і фахівцем, здатним як зрозуміти і оцінити будь-які явища, так і передбачити їх, запропонувати шляхи розвитку подій.

Бухгалтерська обліково-аналітична система є однією з складових загальної системи, вона базується тільки на бухгалтерській інформації і здійснюється працівниками бухгалтерії, її суть полягає в об'єднанні облікових і аналітичних операцій в один процес, проведення оперативного мікроаналізу, безперервність цього процесу і використання його результатів при виробленні рекомендацій для прийняття управлінських рішень. При цьому загальна методологія і нормативи обліку і аналізу зберігаються і удосконалюються для раціонального використання в єдиній обліково-аналітичній системі.

Поняття «система» було знайоме вже в давнину, коло значень цього поняття в грецькій мові досить великий: поєднання, організм, пристрій, організація, союз, лад, керівний орган, також це поняття простежується у Аристотеля.

Деякі ідеї, що лежать в основі загальної теорії систем зустрічаються вже у Гегеля [1]. Наступний щабель у вивченні системності як самостійного предмета пов'язана з ім'ям А.А. Богданова. З 1911 по 1925 рр. вийшли три томи книги «Загальна організаційна наука (тектологія)» [2]. Богданову належить ідея про те, що всі існуючі об'єкти і процеси мають певну ступінь, рівень організованості. Усі явища розглядаються як безперервні процеси організації та дезорганізації. Богданову належить найцінніше відкриття, що рівень організації тим вище, чим сильніше властивості цілого відрізняються від простої суми властивостей його частин. Особливістю Тектології Богданова є те, що основна увага приділяється закономірностям розвитку організації, розгляду співвідношень стійкого і мінливого, значенням

зворотних зв'язків, обліку власних цілей організації, ролі відкритих систем. Він підкреслював ролі моделювання і математики як потенційних методів вирішення завдань Тектології [2].

Масове засвоєння системних понять, громадське усвідомлення системності світу, суспільства і людської діяльності почалося з 1948р., коли американський математик Н. Вінер опублікував книгу під назвою «Кібернетика». Спочатку він визначив кібернетику як «науку про управління і зв'язку в тварин і машинах». таке визначення сформувалося у Вінера, завдяки його особливому інтересу до аналогій процесів в живих організмах і машинах, однак воно не виправдано звужує сферу докладання кібернетики. Вже в наступній книзі «Кібернетика і суспільство» Н.Вінер аналізує з позицій кібернетики процеси, що відбуваються в суспільстві [6].

З кібернетикою Вінера пов'язані такі просування, як типізація моделей систем, виявлення особливого значення зворотних зв'язків в системі, підкреслення принципу оптимальності в управлінні і синтезі систем, усвідомлення інформації як загальної властивості матерії і можливості її кількісного опису, розвиток методології моделювання взагалі і, особливо ідеї математичного експерименту за допомогою ЕОМ.

Паралельно, і як би незалежно, від кібернетики проводився ще один підхід до науки про системи - загальна теорія систем, ідея побудови теорії, прикладеної до систем будь-якої природи, була висунута австрійським біологом Л. Берталанфі. Один із шляхів реалізації цієї ідеї Л. Берталанфі бачив в тому, щоб відшукувати структурний подібність законів, установлених в різних дисциплінах, і, узагальнюючи їх, виводити загальносистемні закономірності. Одним з найважливіших досягнень Берталанфі вважається введення ним поняття відкритої системи. На відміну від вінеровського підходу, де вивчаються внутрішньосистемні зворотні зв'язки, а функціонування систем розглядається просто як відгук на зовнішній вплив, Берталанфі підкреслює особливе значення обміну

речовиною, енергією та інформацією (негентропії) з відкритим середовищем [1].

Негентропії в обліково-аналітичній системі полягає в ролі і значенні обліку, аналізу та аудиту для системи управління, для всієї господарської діяльності. Це проявляється і в забезпеченні інформацією для управління підприємством і існуванням зворотного зв'язку в процесі управління, а також взаємодією з суспільством в цілому.

Про реальний об'єкт говорять як про систему, коли його розглядають з позицій властивих йому зовнішніх і внутрішніх зв'язків.

Центральною концепцією теорії систем, кібернетики, системного аналізу, всієї системології є поняття системи. Тому дуже багато авторів аналізували це поняття, розвивали визначення системи до різного ступеня формалізації. У загальному випадку під системою розуміють сукупність взаємопов'язаних і доцільно взаємодіючих елементів.

Наприклад, ван Гиг [1] дає досить коротке визначення: «Система - сукупність або безліч пов'язаних між собою елементів.» Радянський енциклопедичний словник дає наступне визначення: система (від грец. systema - ціле, складене з частин; з'єднання) – це безліч елементів, що знаходяться в відносинах і зв'язках один з одним, утворюють певну цілісність, єдність.

Виділяється визначення Акоффа і Емері: «Система – безліч взаємопов'язаних елементів, кожен з яких пов'язаний прямо або побічно з кожним іншим елементом, а два будь-які підмножини цього множини не можуть бути незалежними»[2].

Системний аналіз як метод дослідження вимагає подання об'єкта в формі системи. Форма кібернетичної системи передбачає доцільність функціонування об'єкта, що досягається при посередництві інформаційного процесу управління (регулювання).

Функціонування обліково-аналітичного процесу направлено на досягнення певних цілей. Воно ініційовано імперативом задоволення

інтересів зацікавлених користувачів обліково-аналітичної інформації та направлено на досягнення конкретних цілей, ідентифікація яких представляє досить непросту наукову проблему. Процеси управління притаманні обліково-аналітичного процесу з позицій подвійності: з одного боку, він знаходиться в деякій залежності від керуючих рішень, а з іншого - сам є джерелом необхідної інформації для прийняття управлінських рішень.

Для визначення обліково-аналітичної системи, певні аспекти форми і змісту об'єкта необхідно проаналізувати поняття централізованої, децентралізованої і частково децентралізованої системи.

У централізованій системі процеси управління реалізують єдину мету. Структура системи повинна забезпечувати незалежність її поведінки від інших цілей. Децентралізована система передбачає процеси управління, незалежно реалізують цілі, властиві підсистем. При цьому, можлива ситуація, коли реалізація цілей одою підсистеми обмежує можливості реалізації цілей інших підсистем.

У децентралізованій системі регулятор кожної підсистеми контролює тільки стан цієї підсистеми. Частково децентралізована система аналогічна децентралізованої щодо множинності цілей, але при цьому регулятори деяких підсистем в змозі контролювати деякі (не всі) змінні стану інших підсистем, свобода яких в реалізації їх цілей виявляється обмеженою. Підсистеми децентралізованих і частково децентралізованих систем називаються елементарними системами, які можуть бути централізованими або децентралізованими (повністю або частково).

Обліково-аналітичний процес більш за все відповідає моделі частково децентралізованої системи. В даний час бухгалтерський облік, аналіз і аудит є самостійними, спеціалізованими економічними науками. Кожна з них має свій предмет і методи дослідження, практичне застосування. Останнім часом відбувається все більший поділ бухгалтерського обліку на фінансовий, управлінський і податковий. Це закономірно, так як спеціалізація наук дозволить поглиблювати їх і диференціювати на своїй

специфічній сфері. Разом з тим, будучи самостійними сегментами прикладної економічної науки, вони тісно взаємопов'язані і мають єдину кінцеву спрямованість - сприяти виробленню управлінських рішень, що забезпечують підвищення ефективності економіки та успішне втілення в життя рішень виникаючих актуальних проблем.

Таким чином, обліково-аналітична система - це повністю або частково децентралізована система, елементарні системи якої здійснюють собою збір, обробку та оцінку всіх видів інформації, споживаної для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях.

Обліково-аналітичну систему (ОАС) можна розглядати у вузькому і широкому сенсі. З одного боку - це ОАС конкретного підприємства, яка залежить не тільки від структури системи як такої, а й від специфіки діяльності підприємства. З іншого - це ОАС в широкому сенсі, яка абстрагується від підприємства, формуючи принципи і методи, універсальні для різних суб'єктів.

Обліково-аналітична система має свій предмет і об'єкт дослідження. Поняття суб'єкт походить від латинського «subjectus» - лежить внизу («Sub» - під і «jасіо» - кидаю, кладу підставу). Воно позначає носія познання і предметно-практичної діяльності (індивідів, соціальних груп, державних і політичних інститутів).

Суб'єктом ОАС є сукупність процесів господарюючого суб'єкта, що підлягають обліково-аналітичній обробки. Поняття об'єкт походить від латинського «objасіо» - кидаю вперед, протиставляю. Об'єкт не просто тотожний об'єктивної реальності, а виступає в якості взаємодіє з суб'єктом її частини.

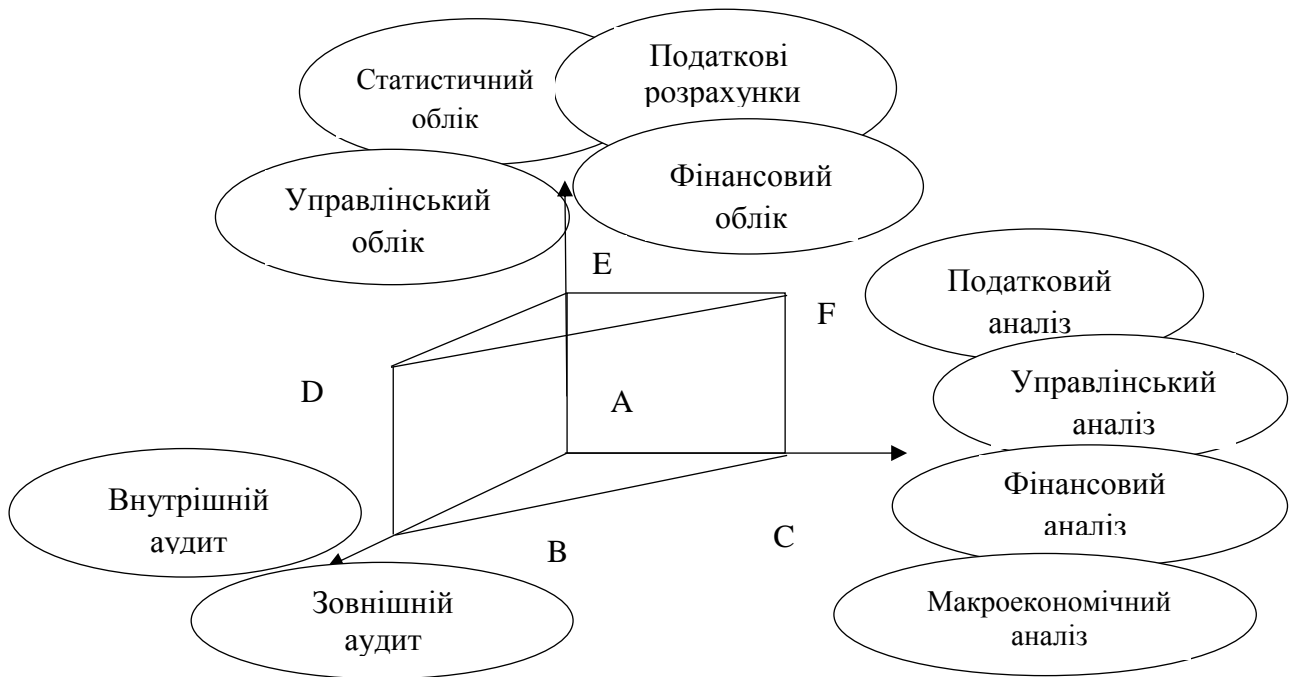


Рис. 1. Принципова схема взаємодії елементів обліково - аналітичної системи (ОАС)

Об'єктом ОАС є конкретний господарюючий суб'єкт. Обліково-аналітична система базується на бухгалтерській інформації, що включає оперативні дані, використання для економічного аналізу статистичної, технічної, соціальної та інших видів інформації.

Вперше обліково-аналітична система описується в середині 90-х років авторами Л.В. Поповою і І.П. Ульяновим [6]. З тих пір всі складові системи досліджуються у взаємозв'язку і взаємообумовлених. Однак, змінюється суспільство, змінюється характер зв'язків в ньому, Україна проходить трансформаційний етап і вступає в посттрансформаційну економіку. Модель ОАС необхідно адаптувати до змін, що відбуваються.

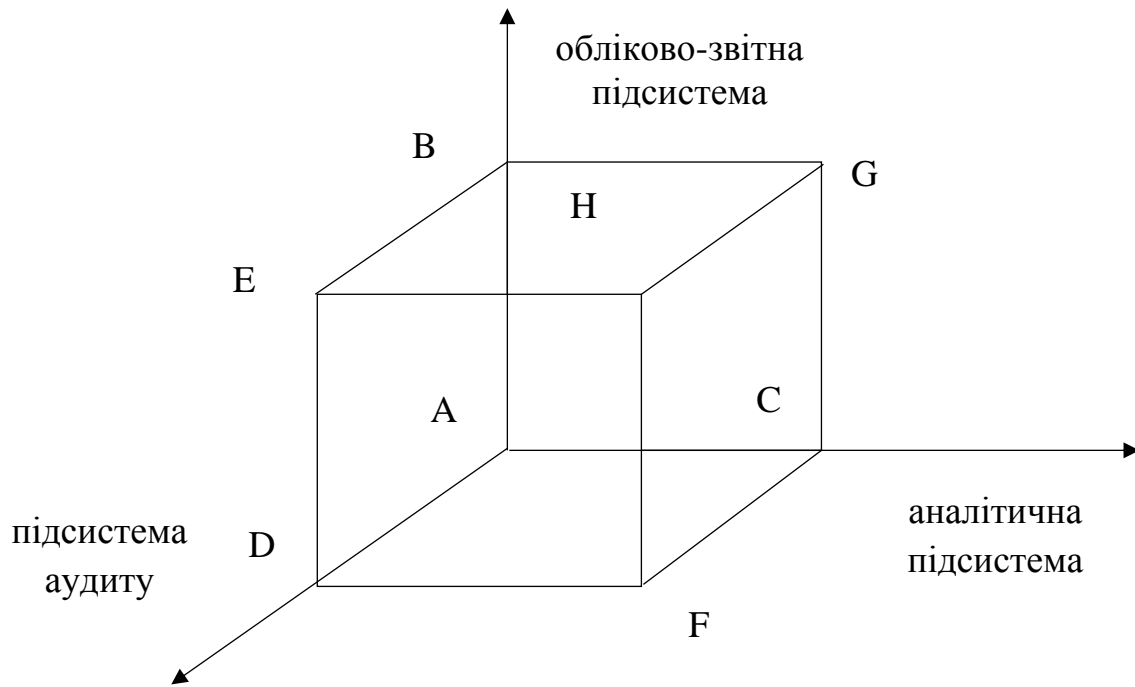


Рис. 2. Принципова схема обліково-аналітичної системи

На представленій схемі (рис. 2) показані елементи, складові обліково-аналітичну систему. Точка А являє вихідну інформаційну базу ОАС, тобто бізнес або господарську діяльність підприємства. Пряма АВ - підсистема бухгалтерського обліку та звітності, що поєднує фінансовий, управлінський і податковий облік. Вона є базовою підсистемою, так як в ній формується інформація, використовувана в тій чи іншій формі іншими підсистемами ОАС. Пряма АС - аналіз господарської діяльності, представлений компонентами: фінансовий аналіз (традиційний варіант), управлінський аналіз (Контролінг), податковий аналіз (що виділяється в окрему категорію на підставі податкового обліку). Пряма АД представляє підсистему аудиту внутрішнього і зовнішнього.

Площина АВЕД, що представляє поєднання обліково-звітної та аудиторської підсистем характеризує поточний контроль за станом обліково-аналітичного процесу і господарюючого суб'єкта.

Площина АВГС, в якій поєднуються обліково-звітна та аналітична підсистеми є поточне регулювання і планування діяльності суб'єкта.

Площина АСFD - поєднання аналітичної та аудиторської підсистем найменш розвинена в даний час, хоча, на нашу думку, вона може посилювати контрольні і регулюючі властивості попередніх площин.

Утворений в графічному поданні моделі ОАС куб з вершиною в точці Н представляє процес прийняття управлінських рішень на основі інформації підсистем обліково-аналітичної системи.

По-друге, ОАС по суті є інформаційною системою. Таким чином, елементарні системи УАС можуть бути виражені в вигляді матриць: В - (b_{km}); С - ($c_{КТ}$); D - (d_{km}). Кожна з яких складається з чотирьох складових - фінансової, управлінської, статистичної податкової.

Згідно з дослідженнями ОАС [6] обліково-звітна система підрозділяється на чотири категорії - фінансовий, управлінський, статистичний і податковий облік. Аналогічно підрозділяється система аналізу в ОАС. Елементарну систему аудиту в попередніх дослідженнях підрозділяли на внутрішній і зовнішній аудит, однак в сучасних умовах цілі й потреби аудиторську діяльність дещо видозмінилися. Зацікавленим користувачам часто недостатньо для прийняття рішень тільки зовнішнього аудиторського звіту, зростає роль аудиторів у підготовці та підтвердженні достовірності податкових розрахунків, відстоюванні позицій господарських суб'єктів у податкових суперечках. У зв'язку з цим пропонуємо поділяти аудиторську підсистему на фінансовий, управлінський і податковий аудит.

На основі даних ОАС здійснюється управління конкретним підприємством. Однак обліково-аналітична інформація може бути використана і для аналітичних і управлінських цілей на рівні держави, в зв'язку з чим постає завдання вироблення необхідної інформаційної бази, що формується в статистичному обліку відповідно з принципами та методами ОАС.

Література

1. Берталанфи Л. Общая теория систем: критический обзор / Исследования по общей теории систем: Сборник переводов. М.: Прогресс, 1969. - С. 23-82.
2. Богданов А.А. Тектология: Всеобщая организационная наука. - М.: Изд-во «Финансы», 2003 - 496 с.
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р.№996–XIV [Електронний ресурс] Режим доступу:<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14&myid=4>
4. Краєвський В. М. Об'єднання облікових систем як передумова визначення "трьохвимірної вартості": збірник праць всеукраїнської науково-практичної конференції [“Сучасний стан та перспективи розвитку державного контролю і аудиту в Україні”] / В. М. Краєвський / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2009. – 439 с. – С. 177–179.
5. Краєвський В.М. Облік аграрного потенціалу національного багатства: монографія [Текст]: – К.: видавництво «Вік принт», 2015. – 440с.
6. О. Н. Винер Кибернетика. – М: Наука, 1983
7. Податковий кодекс України (зі змінами) від 02.12.2010 № 2755–VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakozvitnyy4.rada.gov.Ua/laws/show/2755-17/page>
8. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0391-99>

9. Ульянов И. П., Попова Л. В. Бухучет. Пособие для бухгалтера и менеджера. – М.: Изд-во «Бизнес-информ» – 1999. – 292 с.
10. Інформаційно-аналітичний процес : праксеологічний підхід / [Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. – К. : видавництво «Вік Принт», 2013. – 204 с.

References

1. L. Bertalanffy (1969) General systems theory: CRITICAL overview [Global Studies in the theory of systems: collections of nerevodov], Moscow, Russia.
2. Bogdanov A. (2003) Tectology: Universal Organizational Science. Publishing House «Finance», Moscow, Russia.
3. The Law of Ukraine «On Accounting and Financial Reporting in Ukraine» dated 16.07.99r.№ 996-XIV [electronic resource] Access: [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14 & myid=4](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14&myid=4)
4. Krajewski V. (2009) Union accounting systems as a prerequisite for the definition of «cost of three-dimensional», Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference [«Current state and prospects of state control and audit in Ukraine»] / V. Krajewski / Kyiv National Taras Shevchenko. — Kyiv: CUP «Kyiv University».
5. V. Krajewski (2015) Accounting agricultural potential national wealth: monograph, Publishing House «Vik print», Kyiv, Ukraine.
6. O. Vyner (1983) Kybernetyka, Moscow, Russia.
7. Tax Code of Ukraine (as amended) of 02.12.2010 number 2755-VI [electronic resource] — Access: <http://zakozvitnyy4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>
8. National provisions (standard) accounting 1 «General Requirements for Financial Reporting», approved by the Ministry of Finance of Ukraine

from 07.02.2013 number 73 [electronic resource]. — Access:
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0391-99>

9. Ulyanov J., Popova L. (1999) Buhuchet. Posobyie for accountant and manager. Publishing House «Business-inform», Moscow, Russia.
10. Information Analysis Process praxeological approach (2013) / [V. Savchuk, Kostenko O. Krajewski V. for the Society. Ed. V. Savchuk], Kyiv, Ukraine.